

MARIN MERSENNE (PARIJS)
AAN [CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
3 JANUARI 1647
4510

Antwoord op Huygens' brief van 23 december 1646 (4503).

Samenvatting: Mersenne denkt dat Huygens wel in staat is een motet voor Rome te componeren dat hij dan wel wil vergelijken met dat van 'Goberts collega.' Het verheugt hem dat D'Avril als zangleraar bevalt. Hij informeert naar Stoeffken. Hij verwacht dat Ballard na Driekoningen met het drukken van Huygens' *Pathodia* zal beginnen. Verder schrijft hij over natuurwetenschappelijke zaken: lantaarns, boeken over sterrenkunde (van Hevelius, Fontana en Van Langeren) en natuurkunde (van Mousnier).

Bijlage: inhoudsopgave van *Selenographia* (Hevelius 1647).

Verstuurd samen met Goberts brief aan Huygens van 4 januari 1647 (4511). Mersenne schreef opnieuw op 12 januari 1647 (OC 1, nr. 27, pp. 59-60; Worp 4, nr. 4518, p. 373; Waard 15, nr. 1585, pp. 42-45). De onderhavige brief werd door Huygens beantwoord op 14 januari 1647 (4520).

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 45: brief (dubbelvel, 16x21cm, abc | -; autograaf).

Vroegere uitgaven: OC 1, nr. 24, pp. 47-49: volledig.

— Worp 4, nr. 4510, p. 370: samenvatting.

— Waard 15, nr. 1581, pp. 17-20: volledig.

Namen: Apollonius; Archimedes (= Christiaan Huygens); Robert Ballard; Frederik Willem van Brandenburg; D'Avril; René Descartes; Francesco Fontana; Galileo Galilei; Gelo (tiran van Syracuse); Thomas Gobert; Jacobus Golius; Christiaan Huygens; Michaël Florentinus van Langeren; Louise Henriëtte van Nassau; Marco Polo; Claude Richard; Walter Rowe; Dietrich Stoeffken.

Plaatsen: Brussel; Madrid; Napels; Polen; Rome.

Titels: *Delle meraviglie del mondo* (Marco Polo); *Novæ caelestium terrestriumque rerum observationes* (Fontana 1646); *Plenilunii lumina Austriaca Philippica* (Langeren 1645); *Pathodia*; *Philosophiæ tomus primus* (Mousnier 1646); *Selenographia* (Hevelius 1647).

Glossarium: chanteur (zanger); joueur (speler); musicien (musicus); musique (muziek); pièce (muziekstuk); viole (viola da gamba).

Transcriptie

Monsieur,

C'est à ceste fois que je suis opprimé des courtoisies de Monsieur vostre fils, qui s'est surpassé soy-mesme, et auquel je ne respons pas à ce voyage, parce que son traité mérite d'estre stabulé plus longtems que le premier, qui a quelque chose de plus disputable. Je ne croy pas, s'il continue, qu'il ne surpasse quelque jour Archimède, cousin du Roy Gélon. Quant à vous, je ne doute pas que vous n'ayez l'esprit assez libre pour faire vostre pièce de musique pour Rome. Et *si nullus liber nisi sapiens*, et que *omnis sapiens liber*, il me sera aysé de demonstrier que vous estes libre, et que nulle affaire n'est capable de vous empescher, mais seulement de vous récréer.

Je suis bien aysé que nostre chanteur vous contente en quelque sorte. Je m' imagine qu'il sera tousjours modeste et retenu.

J'attens vostre jugement d'entre les 2 pièces des 2 collègues. Je voudrois qu'ils voulussent s'estudier à faire parler la lettre avec son emphase, car, que vous dites pour la politesse de la conversation, ils l'ont, et, comme ils sont tous 2 jeunes, ils peuvent aysement se perfectionner.

Toutes nos lanternes sourdes sont comme la vostre. Le vent ne peut les estendre à raison que l'air intérieur tient bon, qui, ne voulant pas sortir, le vent n'y peut entrer, non plus comme dans vostre chambre qui n'a qu'une fenestre ouverte, la porte estant fermée.

Je viens de recevoir le 1^r feuillet d'un livre qui s'imprime en Pologne, et qui doit estre achevé ce printemps. Je vous prie de l'envoyer à Monsieur vostre fils avec mes baisemains. En attendant que je luy escrive, il pourra la monstrer à ses amis de Leyden. | b |

L'on m'a aussi escrit de Rome que Fontana, l'excellent lunetier de Naples a publié ses observations célestes, faites avec ses grandes lunettes de 15 et 20 pieds de long, et que Frère Valangren de Bruxelles fait imprimer les siennes.

Il faut que vous vous résolviez de faire donner une demie pistole pour 2 volumes in 4° d'une nouvelle philosophie, dont le premier est la logique démontrée et le second la première partie de la physique, qui appartient aux mouvemens, tant naturels que violents, tant simples que composez d'un ou plusieurs plans ou directions; il y a 10 livres. L'opinion de vostre fils de la cheute des graves, c'est-à-dire celle de Galilée, par nombres impairs 1, 3, 5, etc. y est combatue. Et il y a un traité particulier des centres de percussion à la fin. Si je peux faire baler dez demain ce second volume pour vous l'envoyer après tout entier avec le Sieur Tassin, espiant l'occasion et la commodité pour vous le faire tenir, mais seulement les 2 ou 3 feuillets où sont les centres de percussion, je vous l'envoyeray avec cette lettre, car je brusle d'envie que Monsieur vostre fils le voye, ce traité, et qu'il l'examine. Peut-estre que l'envie luy en prendra à luy-mesme de le mieux démonstrer, ou du moins il pourra le faire voire à Monsieur des Cartes, qui y a desjà travaillé, et qui a jugé qu'il est impossible de la trouver par aucunes figures et ratiocinations. ²En ce petit traité l'auteur prétend les avoir desterminez par raison et démonstration. Certainement je seray ravi d'avoir le jugement de ce livre de mobiles, tant de vostre fils, puisqu'il y est attaqué en son opinion, que de Monsieur des Cartes, sur qui vous avez assez de pouvoir d'en impétrer le jugement sur les points principaux, particulièrement sur ce qu'il prétend démonstrer la raison à priori de la reflexion et de ce qu'elle se fait à angles égaux avec l'incidence. Vous y trouverez pourquoy et quand les fauxbons se font par les bales des tripots, ce qui arrive aux chocs des boulets. Les unes avec les autres sont frapés obliquement, ou perpendiculairement, etc. | c | Pleust à Dieu que vostre fils voulust démonstrer tout ce qui y est à sa manière plus noble, car je crains bien qu'il s'y trouve quantité de paralogismes. ¹ BXPT *tamen*, jusques aux examens.

Vous ne me dites rien de vostre admirable musicien et joueur de viole de vostre excellent mariage. Parce qu'ils n'ont pas repondu à vostre attente?

Si vostre Golius ne se haste de faire imprimer l'Apollonius, il court risque d'estre devancé par un Jésuiste de Madrid, Comtois de nation, qui y enseigne les mathématiques et qui le promet. Le reste au voyage suivant, car il suffit pour cette 1re fois de la nouvelle année que je vous souhaite *ad multos annos*, celui qui est si fort

vostre très-affectionné serviteur
Mersenne Minime.

Ce 3 de l'an 1647.

Je suis bien ayse que vous ayez escrit au Sieur Gobert, car il a plus de puissance sur la paresse de Sieur Ballard que moy. Il est encore icy feste, aujourduy, de Sainte Genefieve, Patrone de Paris. Je croy qu'il commencera enfin après les Roys et que ne toucha d'un doigt.

J'ay enfin acheté icy un *Fra Polo*, où je ne trouve pas tant de merveilles que je m'imaginois.

1. <feuillets>.

2. <En ce petit ... et démonstration.> door Huygens overgeschreven direct boven het origineel.

Vertaling

Mijnheer,

Deze keer ben ik bedolven onder de ³attenties van mijnheer uw ⁴zoon, die zichzelf heeft overtroffen. Ik ga daarop met deze ⁵postzending niet in, omdat zijn ⁶traktaat beter bezonken moet zijn dan het ⁷eerste, waarover gemakkelijker valt te discussiëren. Ik denk dat hij, als hij zo doorgaat, eens Archimedes, neef van koning Gelo, zal voorbijstreven. Wat u betreft twijfel ik er niet aan dat uw geest vrij genoeg is om uw muziekstuk voor Rome te maken. En ⁸alleen de wijze is vrij,¹ en omdat ⁹elke wijze vrij is,¹ zal het voor mij gemakkelijk zijn om aan te tonen dat u vrij bent en dat geen enkele zakelijke beslommering in staat is om u tegen te houden, slechts om u nieuwe kracht te geven.

Ik ben tevreden dat onze Franse ⁸zanger u min of meer bevalt. Ik veronderstel dat hij nog steeds bescheiden en ingetogen is.

Ik wacht op uw vergelijkende beoordeling van de twee stukken van de twee ⁹collega's. Ik zou graag zien dat zij bereid zouden zijn zich erop toe te leggen de tekst [van de muziekstukken] te laten spreken met zijn uitdrukingskracht, want wat u zegt over de verfijning van de wijze van spreken, die hebben zij, en, aangezien zij beiden jong zijn, kunnen ze zich [daarin] gemakkelijk vervolmaken.

Al onze lantaarns zijn zoals de uwe, [namelijk] dievenlantaarns. De wind kan ze niet doven, omdat de lucht erin blijft en de wind buiten houdt, net als in uw kamer, wanneer er slechts een raam openstaat en de deur gesloten is.

Ik ontving zojuist het eerste vel van een ¹⁰boek dat in Polen wordt gedrukt, en dat deze lente moet zijn verschenen. Ik verzoek u dat aan mijnheer uw ¹¹zoon [door] te sturen, met mijn groeten. In afwachting van mijn schrijven kan hij dat al aan zijn vrienden in Leiden tonen.

Men schrijft mij tevens uit Rome dat [Francesco] Fontana, de voortreffelijke lenzenmaker uit Napels, zijn observaties van de hemel, welke hij heeft gedaan met zijn grote kijkers van 15 en 20 voet lang, heeft ¹²uitgegeven en dat broeder [Michaël Florentinus] van Langeren de ¹³zijne te Brussel laat drukken.

U dient te beslissen of u een halve ¹⁴pistool wilt uitgeven voor twee ¹⁵delen in quarto van een nieuwe filosofie, waarvan het eerste deel een exposé over de logica omvat, en het tweede deel de beginselen van de natuurkunde, waarin ¹⁶natuurlijke en aangestoten bewegingen, enkelvoudige en samengestelde, in verschillende vlakken en richtingen, worden behandeld; het geheel omvat tien boeken. De mening van uw zoon over de val van de gewichten, dat wil zeggen, die van [Galileo] Galilei, volgens de oneven getallen 1, 3, 5 enzovoorts, wordt erin aangevallen. En aan het einde is er een afzonderlijke verhandeling over de zwaartepunten. Als ik morgen het tweede deel ervan kan halen, om u die dan in zijn geheel toe te sturen via de heer [Nicholas] Tassin, die nauwlettend zal uitkijken naar een goede gelegenheid om het u te doen

3. Christiaan Huygens aan Mersenne, 23 december 1647 (OC 2, nr. 23b, pp. 557-558; Waard 14, nr. 1576, pp. 696-699), vergezeld van een drievoudige bijlage (OC 1, nrs. 21-22, pp. 35-44; Waard 14, nr. 1576, Aanhangsel, pp. 700-716).

4. Christiaan Huygens.

5. Mersenne antwoordde Christiaan op 8 januari 1647 (OC 1, nr. 25, pp. 50-56; Waard 15, nr. 1583, pp. 24-39).

6. De bijlagen van diens brief aan Mersenne van 23 december 1646 (OC 2, supplement nr. 23b, pp. 557-558; Waard 14, nr. 1576, pp. 696-699).

7. Christiaan Huygens aan Mersenne, 28 oktober 1646 (OC 1, nr. 14, pp. 24-28; Waard 14, nr. 1543, pp. 567-573).

8. D'Avril.

9. Namelijk de ongenoemde katholieke kerkmuziekcomponist, collega van Gobert genoemd in Huygens' brief aan Mersenne van 23 december 1646 (4503), en hier Huygens zelf als componerende collega van Gobert.

10. Joannes Hevelius, *Selenographia* (Danzig 1647).

11. Christiaan Huygens.

12. Francesco Fontana, *Novae caelestium terrestriumque rerum observationes* (Napels 1646).

13. Michaël Florentinus van Langeren, *Plenilunii lumina Austriaca Philippica* (Brussel 1645).

14. Een pistool is een Spaans goudstuk (waarvan de Franse Louis d'or een imitatie is) ter waarde van ongeveer f 8:10; een halve pistool is dus f 4:5.

15. Pierre Mousnier, *Philosophiæ tomus primus et Tractatus physicus de motu locali; cuncta excerpta ex prælectionibus Hon. Fabry* (Lyon 1646).

16. Dat wil zeggen, de beweging van vallende lichamen onder invloed van de zwaartekracht.

toekomen, zal ik de twee à drie vellen waarin de zwaartepunten worden behandeld met deze brief ¹⁷opsturen, want ik brand van verlangen dat mijnheer uw zoon deze verhandeling onder ogen krijgt, en dat hij die bestudeert. Wellicht zal hij zin krijgen om zelf een betere methode op te stellen, en hij kan het tenminste laten zien aan de heer [René] Descartes, die aan dat [onderwerp] reeds heeft gewerkt, en die heeft geoordeeld dat het onmogelijk is deze [zwaartepunten] met [slechts] enkele figuren en redeneringen te vinden. In deze kleine verhandeling beweert de auteur ze te hebben bepaald door rede en bewijzen. Zeker zal ik graag het oordeel ontvangen over het boekdeel over de bewegende lichamen, zowel van uw zoon, aangezien zijn mening erin wordt aangevallen, als van de heer Descartes, op wie u genoeg invloed heeft om van hem een mening over de uitgangspunten te verkrijgen, vooral over dat gedeelte waar de auteur beweert de principiële reden voor de weerkaatsing aan te geven, en waarom deze plaatsvindt met dezelfde hoek als de hoek van inval. U zult erin [de verklaringen] aantreffen waarom en wanneer er halve missers ontstaan van kaatsballen in het kegelspel, hetgeen gebeurt bij het botsen van twee ballen. Die worden schuin, haaks, enzovoorts tegen elkaar gestoten. Moge het Gode behagen dat uw zoon alles wat erin te vinden is op zijn zo verheven manier zou willen aantonen, want ik vrees wel dat er een groot aantal drogredenen in te vinden is. ¹⁸Ik onthoud mij van oordeel¹⁹ Lechter,²⁰ tot aan de onderzoekingen.

U vertelt mij niets over die bewonderenswaardige ¹⁸musicus en ¹⁹gambist bij dat belangrijke ²⁰huwelijk in uw land. Is dat omdat zij niet aan uw verwachting hebben beantwoord?

Als uw [landgenoot Jacobus] Golius niet voortmaakt om zijn [uitgave van] Apollonius te laten drukken, loopt hij het risico dat een ²¹Jezuïet te Madrid, afkomstig uit de Franche-Comté, die aldaar wiskunde onderwijst en die zo'n werk aankondigt, hem vóór zal zijn. De rest komt bij de volgende post, want het volstaat voor deze eerste brief van het nieuwe jaar dat ik u ²²nog vele jaren²³ wens, hij die in zo sterke mate is

uw nederige dienaar
[Marin] Mersenne, minderbroeder.

3 januari 1647.

Het doet mij genoegen dat u [ook] aan de heer [Thomas] Gobert hebt ²²geschreven, want hij kan meer doen aan de traagheid van de heer [Robert] Ballard dan ik. Vandaag is hier nog een feestdag, namelijk ²³die van Sint-Genoveva, schutpatrones van Parijs. Ik geloof dat hij tenslotte na ²⁴Driekoningen zal beginnen en dat hij nog geen hand heeft uitgestoken.

Uiteindelijk heb ik hier een exemplaar van ²⁵broeder²⁶ [Marco] Polo's ²⁵[boek] gekocht, waarin ik toch niet zoveel bijzonders vind als ik mij had voorgesteld.

17. Zeer waarschijnlijk gebeurde dat niet, want Mersenne vermeldt het zenden van deze vellen opnieuw in zijn brief aan Christiaan Huygens van 8 januari 1647 (OC 1, nr. 25, pp. 50-56; Waard 15, nr. 1583, pp. 24-39), die meegestuurd is met zijn volgende brief aan Constantijn Huygens, namelijk die van 12 januari 1648 (OC 1, nr. 27, pp. 59-50; Worp 4, nr. 4518, p. 373; Waard 15, nr. 1585, pp. 42-45). In deze laatste brief wordt het zenden van de desbetreffende vellen opnieuw genoemd.

18. Dietrich Stoeffken.

19. Walter Rowe.

20. Van Frederik Willem van Brandenburg en Louise Henriëtte van Nassau.

21. Pater Claude Richard.

22. Huygens aan Gobert, 23 december 1646 (verloren).

23. 3 januari.

24. 6 januari.

25. Marco Polo, *Delle meraviglie del mondo* (Trevigi 1640).